

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ARAŞTIRMA LABORATUARI

Behiye ERDOĞAN

Ulkemizde bulunan tarihi kültür varlıklarımızın % 90'ına yakın bölümünün mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün elindedir. Bu kültür varlıkları insanlığın gelişim tarihini gösteren belgeler olarak toplumların malı olmuş, gelecek nesillere sağlıklı bir biçimde ulaşabilmeleri için bakım ve korumaya ihtiyaç göstermektedir. Hızlı kentleşme, geçen zaman, insan elinin yıpratıcı etkileri ve daha pek çok nedenlerle kültür varlıklarımız gittikçe hızlanarak artan bir tahribat ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bilinçsiz, bilimsel araştırma ve deneyimlere dayandırılmadan gelişigüzel yapılagelmekte olan restorasyon çalışmaları ise bu tahribatı daha da hızlandırmaktan öte bir yarar sağlamamaktadır. Kültür varlıklarının bize ulaştığı durumdan daha fazla kronik bozulmasını önlemek, sağlıklı bir biçimde bizden sonra ki kuşaklara aktarılmasını sağlamak, yani yapıların hastalığını belirlemek, tedavi etmek ve daha uzun yaşamasını sağlamak ancak böyle bir restorasyon konservasyon laboratuvarının faaliyeti ile mümkündür.

Restorasyon ve konservasyon laboratuvarının çalışmaları temel araştırmalar, temel araştırma sonuçlarını kullanarak malzemeye yapılacak uygulamayı ve koruma işlemlerinin tesbiti, malzemenin yapısını, yapılış tekniklerini tanımak, tarihsel gelişimini takip etmek, bozulmanın nasıl meydana geldiğini, fiziksel biyolojik ve kimyasal etkenlerin mekanizmalarını tanımlamayı içermektedir.

Sahip olduğumuz kültür varlıklarımız için gerekli olan bu laboratuvar kurma çalışmaları 1986 yılından itibaren başlamıştır. Öncelikle laboratuvarın kurulması için İtalyan hükümeti ile temasa geçilmiş ardından laboratuvar personelini eğitimi için İtalya-Milano Politeknik Üniversitesi'nden yardım istenmiştir. Fakat bu proje gerçekleşmemiştir. Laboratuvar personelinin eğitimi için 1987 yılında O.D.T.Ü Mimarlık Fakültesi Restorasyon anabilim dalı ile temasa geçilmiştir. Sayın Doçent Doktor Emine Caner başkanlığında elemanlarımız iki yıl bu bölümün mastır programına kursiyer olarak devam etmişlerdir.

Bu kurs programında yapı malzemelerinin çeşitliliği, yapı malzemelerinin bozulma nedenleri, bozulma nedenlerinin ortadan kaldırılması, onarımı tamamlanan yapılardaki koruma çalışmalarının neler olabileceğini içermekteydi. Bütün bu teorik bilgilerin yanı sıra birçok laboratuvar analizleri ve uygulamalı çalışmalar yapılmıştır. Halen de literatür taraması yapılmaktadır.

1990 yılı başında çini restorasyonu ve konservasyonu konulu teoriye dayanan bir kurs da Kültür Bakanlığı Merkez Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarında görülmüştür. Bu kurs çinilerin çeşitliliği, tarihsel gelişimi, kimyasal ve fiziksel yapısı, kırılma ve çatlamalara karşı koruma, biyolojik zararlılara karşı mücadele konularını içermektedir. Bugün Vakıflar Genel Müdürlüğü çekirdek bir laboratuvara sahiptir ve burada bir kimyager bir jeoloji mühendisi iki de Biyolog görev yapmaktadır. Ancak bugün bir restorasyon laboratuvarında yapılması gereken işlerin % 20'si yapılabilmektedir. Elimizdeki laboratuvar malzemelerinin son derece yetersiz olması çalışmalarımızı yetersiz kılmaktadır.

Bu çekirdek laboratuvarında eski eserlerde kullanılmış olan harç ve sıvaların analitik incelenmesi, taşlarda donma ve çözülme ile dayanıklılık testleri poröz olmayan taşlardaki kirliliğin giderilmesi,

sonradan kullanılan sentetik boya ların bina yapı malzemelerinin yüzeylerinden sökülmesi gibi işler yapılmaktadır.

Laboratuvar personeli olarak bugüne kadar yaklaşık 25-30 adet eski eseri yerinde görüp inceledik. Ancak elimizdeki malzemenin yetersiz olması ve bilgi düzeyimizin kısıtlı olması nedeniyle birkaç eserde uygulama yaptık.

1. Trabzon Orta Hisar Camii'nde mermer ve mozaiklerdeki kirliliğin amonyum bi-karbonat solusyonu ile giderilmesi.

2. Yozgat Başçavuşoğlu Camii'nde yine kirlerin anonyum bi-karbonat, Arap sabunu ve normal su ile temizliği yapıldı. Ayrıca mihrap üzerindeki 7-8 kat olan yeşil yağlı boya uygun boya çözücülerle yüzeyden alınmıştır.

3. Balıkesir Zağnos Paşa Camii'nde mermer olan mihrap ve minberlerdeki kirler AB-57 solusyonu ile yüzeyden alınmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü bu yıl Restorasyon ve Konservasyon laboratuvarımız için gerekli olan kimyasal maddelerin ve aletlerin %50'sine yakın bir bölümünü almaya çalışmaktadır. Önümüzdeki zaman içerisinde gerekli olan diğer malzemelerin de alınacağına inanmaktayız.

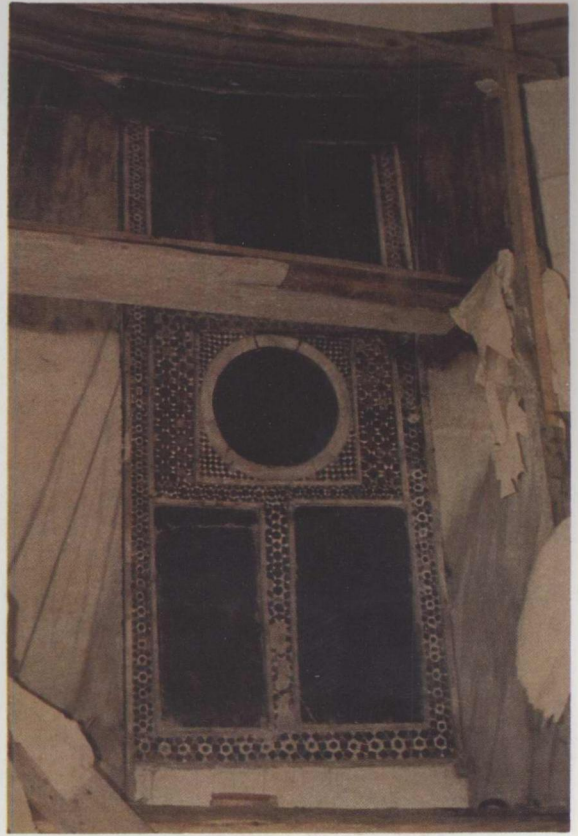
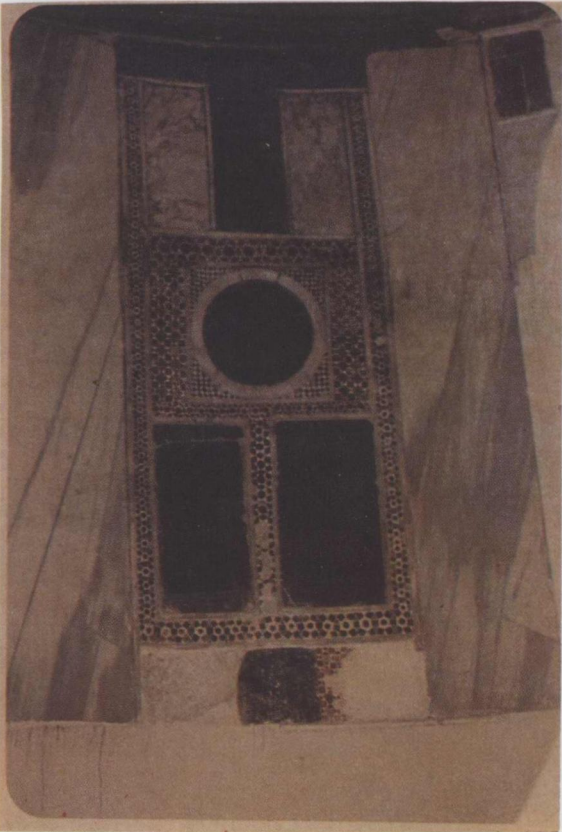
Yeni sağlanan bu malzemelerle laboratuvarımızda, eserlerimizde oluşabilecek rutubetin varlığının araştırılması, eğer rutubet varsa bunun nereden geldiği, bu rutubetin yok edilmesi, rutubet sonucunda oluşan tuzların tesbiti, bu tuzların bina yüzeylerinden değişik yöntemlerle alınması, rutubet tuzlanması, hava kirliliği, herhangi bir nedenle bina statisindeki bozulmadan dolayı bina yapı malzemelerindeki çatılma ve kırılmaların tesbiti, eski eser kullanımında kullanılacak yeni malzemelerin özelliklerinin saptanması (Örneğin fiziksel ve kimyasal özellikler, yaşlandırma testleri gibi), eserlerin üzerinde bulunan boyada renk analizleri, özgün olan rengin bulunması, ahşap aksamın fümigasyonu ve emprenyesi, boşalmış ahşap malzemelerin içlerinin uygun dolgu maddeleri ile doldurularak sağlamlaştırılması, çinilerin restorasyonu, halı kilim gibi materyallerin biyo-zararlılara ve kimyasal etkilere karşı ilaçlanması, eski eserler üzerinde gelişen otsu ve ağaçsı bitkilerle mücadele yapılabilir.

Restorasyonun doğru ve yerinde yapılması herkesin bildiği gibi bir ekip işi olup kendi bünyemizdeki tüm mimarların, sanat tarihçilerinin ve kontrolörlerin yardımlarını istiyoruz.. Ayrıca Üniversitelerin ilgili bölümlerinde çalışan tüm hocalarımızın bugüne kadar olduğu gibi bundan sonrada desteklerini bekliyoruz. Takdir edersiniz ki bu işte uzmanlaşmış kişi ve kuruluşların bizde kurulan bu yeni birime hem kuruluş, hem de yapılabilir işlerde doğabilecek hata ve eksikliklerde oldukça büyük yardımları olabilir. Gösterilecek ilgi ve yardımlara şimdiden teşekkür ederim.



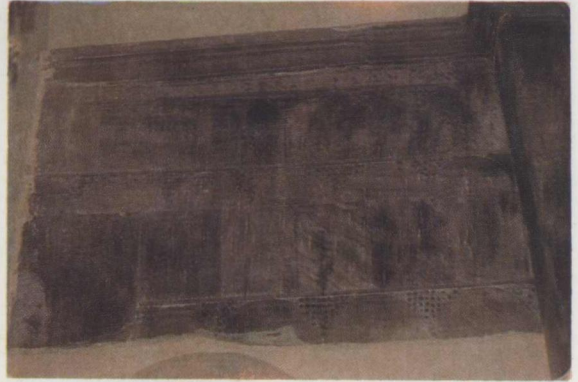
Resim 3: Trabzon Fatih Camii'nde bulunan diğer mermer ve mozaik ile kaplı duvarın kirli hali.

Resim 5: Trabzon Fatih Camii'nde 3 nolu resimde görülen yüzeyin tamamen temizlenmiş hali.



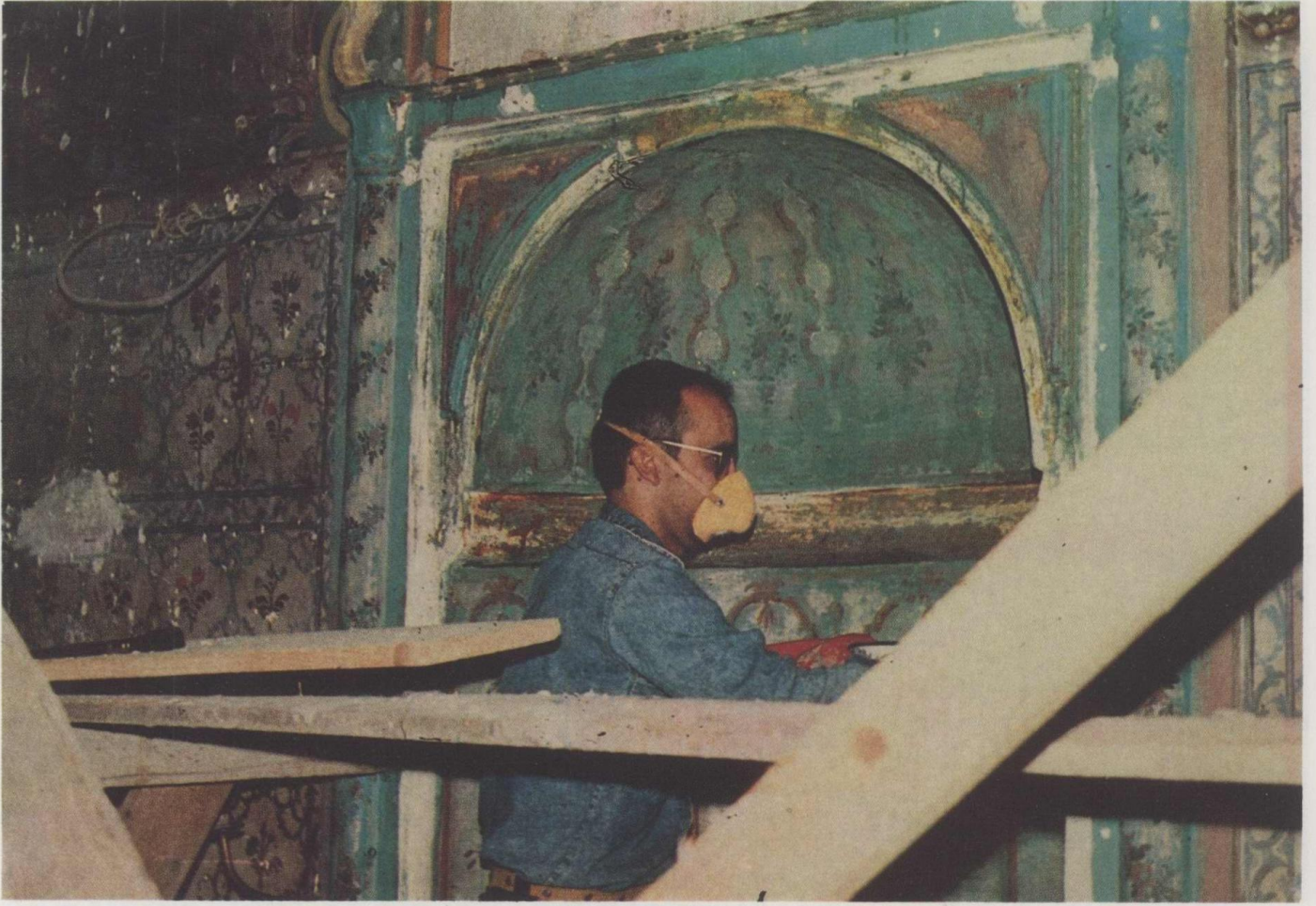
Resim 4: Trabzon Fatih Camii'nde bulunan 3 nolu resimde gösterilen yüzeyin temizlenmiş hali (yarı yarıya temizlenmiş hali).

Resim 1: Trabzon Fatih Camii'nde bulunan mermer ile süslenmiş duvarın kirli hali.



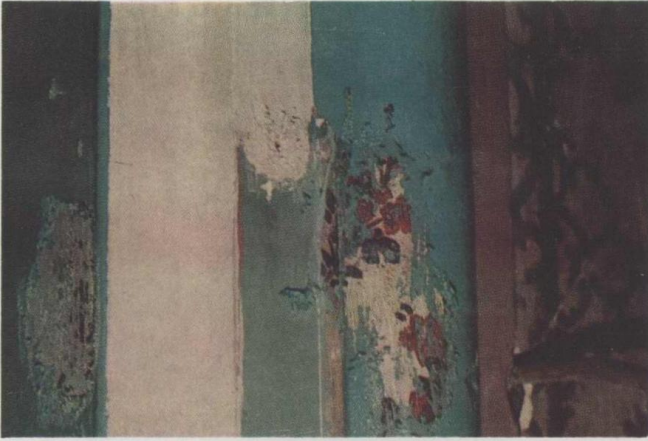
Resim 2: Trabzon Fatih Camii'nde bulunan mermer süslemeli duvarın temizlenmiş hali



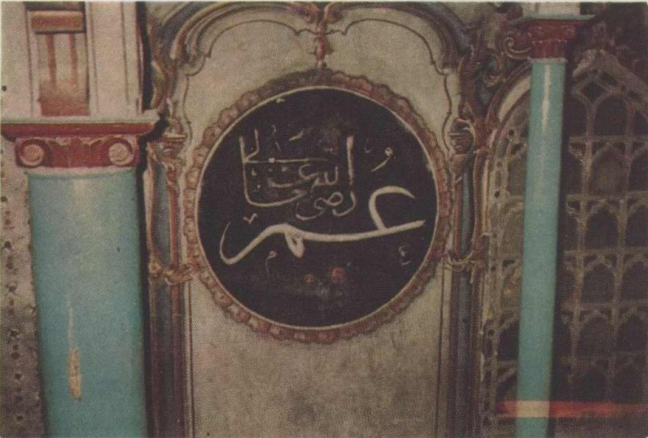


Resim 9: Yozgat Başçavuşoğlu Camii'ndeki mihrabın üst kısmının bir miktar temizlenmiş hali.

Resim 8: Yozgat Başçavuşoğlu Camii'ndeki mihrabın iki yanında bulunan sütunlarda bulunan çok katlı boyalardan bir görüntü.



Resim 7: Yozgat Başçavuşoğlu Camii'ndeki kadınlar mahvelindeki yüzeyin tamamen temizlenmiş hali.



Resim 6: Yozgat Başçavuşoğlu Camii'ndeki kadınlar mahvelinin balkon kısmında yarı yarıya temizlenmiş bir yüzey.





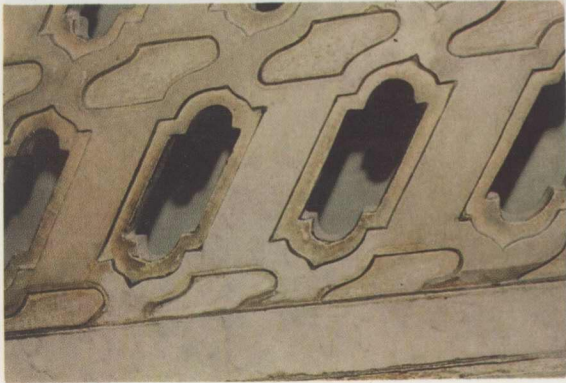
Resim 10: 9 nolu resimde gösterilen mihrabın tamamen temizlenmiş hali (sadece üst kısmı).

Resim 12: Balıkesir Zağnospaşa Camii'ndeki mimberin korkuluk kısmına temizleyici kimyasal sürüldükten sonraki görüntü.

Resim 11: Balıkesir Zağnospaşa Camii'ndeki mermer mihrabın temizlenmiş hali.



Resim 13: 20 nolu resimde görülen kısmın temizlenmiş hali.





Resim 16: Balıkesir Zağnospaşa Camii mimberin kapısının taç kısmının yarı yarıya temizlenmiş hali.

Resim 14: Balıkesir Zağnospaşa Camii mimberindeki kabaranın pis hali.

Resim 17: Balıkesir Zağnospaşa Camii mimberin kapısının taç kısmının tamamının temizlenmiş hali.



Resim 15: Balıkesir Zağnospaşa Camii mimberi üzerindeki kabaranın temizlenmiş hali.

